

Naalakkersuisut siulittaasuanit Kuupik Kleist-imit ilanngussa, 2009-mi septembarimi nittartakkakut tamanut saqqummiunneqartoq, uani www.COP15.dk. Oqaasertai 2010-mi februaarimi iluarsaanneqarput.

Ataatsimut, assigiinngisitaartunilli akisussaaffeqarpugut

Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnermi imminut napatinnissap tungaanut alloriartoqarpoq, taamaattumillu suliffissuarnik nutaanik pilersitsinissaq pisariaqartinneqarpoq. Nunat allat, suliffissuaqarnikkut ineriartortitsisussat assigalugit Kalaallit Nunaat Københavnimi silap pissusaa pillugu ataatsimeersuarnissamut aallartitaqarpoq, silap pissusaanut isumaqatigiissusiassa, gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik aniatitsinitsinnik annikillitsinissamut tunngaviususaaq suleqataaffigiartorlugu ilaasussanik. Tassani nunat, aammalu nunat imarsuup akianiittut nunallu naalagaaffiit ilaanniittut (OLT-t) silap pissusaanut ataatsimut, assigiinngisitaartunilli akisussaaffeqarnerat tunngavigalugu isumaqatigiissusiornissaq anguniarneqarpoq.

Naalakkersuisut siulittaasuat Kuupik Kleist

Kalaallit Nunaat nutaaliaasoq

Kinguaariinni pinngortitami inuusimavugut pinngortitarlu inuussutigisimallutigu. Siulikka pinngortitap allanngortarneranut naleqqussartarnermikkut aniguisarsimapput. Ullumikkut suli pinngortitaq inuussutigaarput. Aalisarneq Kalaallit Nunaanni suliffissuaqarnermi annersaavoq, aammalu aalisakkanik avammut tunisisarneq avammut tunisisarnitta 80 procentianik annertussuseqarpoq. Silalli allanngoriartornera malillugu aalisagaqatigiit amerlassutimikkut allannguuteqartarmata, ukiuni tulliuttuni aaqqissuusaanikkut allanngortiterinissaq pisariaqalersussaavoq.

Kisiannili allannguutissanik allanik aamma pisoqartussaavoq. Suliffissuit nutaat, pingaartumik aatsitassarsiornermik ingerlatsinerup, uuliamik gassimillu tunisassiornerup, kiisalu suliffissuarnik nukimmik immikkut annertuumik atuisunik pilersitsiornerup ukiut qulikkaar tulliuttut ingerlanerini ineriartortinneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Kalaallit Nunaat namminersornerup iluani ineriartortinneqassappat, inuussutissarsiutinik nutaanik ineriartortitsinissaq pingaaruteqarpoq.

21. juni 2009-mi namminersorneq eqqunneqarmat, Kalaallit Nunaat oqaluttuarisaanermi namminersulernissap tungaanut alloriarpoq. Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu inatsimmi naalagaaffiit innuttanut, nammineerlutik aalajangiisinnaanermut pisinnaatitaaffeqartunut pisussaaffii naapertorlugit inuiaqatigiit kalaallit akuerisaapput.

Nunali innuttaasunik 56.000-iinnarnik, sinerissami Casablanca-miit Københavnimut isorartussutsip annertoqqataanik isorartussuseqartumi, illoqarfinni minnerusuni nunaqarfinnilu najugaqartitertunik inoqartoq arlalinnik unammilligassaqarpoq. Taakkunungalu nunami issittumik silaannaqartumi isserujussuarnerani ukiuuneranilu kaperlannerani inuiaqatigiit imminnut ataqatigiinnissaannut unammilligassat ilanngukkaanni, suli unammilligassat annertunerulertarput.

Kisiannili Kalaallit Nunaat nutaaliaavoq, tassanilu paasissutissiisarnermut teknologiip sumiiffinni ataasiakkaani inuiaqatigiit nunami killeqarfiit akimorlugit ataqatigiissunngortittarpai, aammalu nunarsuarmut avatangiisitsinnut atassuteqartittarluta. Nunalli iluani tunisassiorneq killeqarpoq isorartussutsillu annertullutik, taamaattumillu nioqqutissat nunami sumiiffinnut tamanut apuunneqarsinnaassappata, immakut silaannakkullu assartuussineq pinngitsoorsinnaanngilarput. Pissutsit taakku kiassarnissamut qaammaqquteqarnissamullu pisariaqartitsineranut annertuumut ilanngukkaanni, Kalaallit Nunaanni gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik aniatitsinerput nunanut allanut, suliffissuaqarnermi annertuunik suliaraqariusunut sanilliukkaanni, innuttaasumut ataatsimut annertuvoq.

Gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik aniatitsinerput annikillisinniarlugu, erngup nukinganik nukissiuutinillu ataavartunik allanik ineriartortitsineranut aningaasaliisarneq pimoorullugu ingerlapparput. 1990-ikkunnili Kalaallit Nunaata tunisaasa ataatsimut nalingisa 1 procentiat, ukiumut erngup nukinganik aningaasaliineranut atorpeqartarsimapput. Erngup nukinganut aningaasaliissutit iluatsilluartumik atorpeqartarsimapput, ullumikkullu erngup nukinganik innaallagissiorfinni pingasusuni innaallagissiaq, innaallagissamik atuinitta tamarmiusup 43 procentianik annertussuseqarpoq. 2010-mi erngup nukinganik innaallagissiorfik nutaaq atorpeqalerpat, nukissiuutit ataavartut innaallagissiornerat 60 procentit sinnerlugit annertussuseqalerluni qaffattussaavoq. Kisiannili aamma nukissiornermi aaqqiissutissat mikisut nunami issittumi atorpeqalernissaat anguniarlugu ineriartortitsineranut aningaasaliisarpugut.

Suliffissuit nutaat

Ukiuni makkunani Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiit namminersortut aningaasaqarnikkullu imminnut napatittut siunnerfigalugit ineriartortitsineranut nutaamut alloriarsimalerpugut, taamaattumillu suliffissuarnik nutaanik ineriartortitsinissaq pisariaqartippaput.

Kalaallit Nunaat aningaasaqarnikkut nammineersinnaasoq pilersinneqassappat, uuliasiornermik aatsitassarsiornermillu ineriartortitsinissaq periarfissat piviusunngorsinnaasut ikittunnguit ilagaat.

Ukiut kingullit pingasuniit sisamat ingerlanerini aatsitassanik piaanissamut pinsinnaatitsissutit sisamat nutaat tunniunneqarsimapput. Tamatumani suliassat allat aamma piareersarneqarput, taakkunungalu zirconiumimik, aligoqqinnik, saviminissamik, aqerlunik, zinkimik aamma platinimik piaanissat ilaapput. Naatsorsuutigisat piviusorpalaartut malillugit ukiut tulliit tallimaniit qulinut ingerlanerini aatsitassarsiorfiit qulit missaanniittut ammarneqartussaapput.

Aamma ukiuni kingullerni uuliat gassillu Kalaallit Nunaata nunataata iluaniittut pissutigalugit, Kalaallit Nunaat nunat tamat akornanni soqutigineqarluarsimavoq. Sumiiffik 130.000 km²-inik annertussuseqartoq pisinnaatitsissuteqarfissatut immikkoortinneqarpoq. 2011-ip ingerlanerani Kalaallit Nunaata kitaata sineriaata avataani misileraalluni qillerinerit nutaat ingerlanneqassapput.

Suliasat taakku ingerlanneqassappata, nunat tamat akornanni isumannaallisaanermut, avatangiisinut silallu pissusaanut pitsaassuseritassat qaffasinnerpaat malillugit ineriartortitsisoqartariaqarpoq. Kisiannili ineriartortitsineq pitsaassuseritassanut sinaakkusiussat iluanni ingerlanneqaraluarpuunniit, suliasat taakku pissutaallutik Kalaallit Nunaata gassit silaannarmik kissatsitsisartut aniatitai, 1990-imi aniatitanut annikitsuararsuusunut naleqqiullugit annertusissaapput. Suliffissuarnik ineriartortitsinissamik pisariaqartitsinerup silap pissusaanut akisussaaffeqartumik politikimut naapertuuttunngorlugu oqimaqatigiissinneqarnissaa Kalaallit Nunaannut, taamatullu nunanut allanut suliffissuaqarnikkut ineriartortitsisussanut unammilligassaavoq.

Kalaallit Nunaat aamma pisuussutinik allanik isumalluuteqarpoq – tassalu erngup nukinganik atuinissamik periarfissat annertoorsuit. Tatsit angisuut, sermip aannerani pinngorsimasut nukissiorinissamat isumalluutissaapput, inuiaqatigiinnut kalaallinut, kisiannili aamma nunarsuarmi silap pissusaanut iluaqutaasumik atorneqarsinnaasut. Ukiuni qulikkaani tullerni suliffissuarnik nukimmik annertuumik atuisunik nunatsinni pilersitsinissarput naatsorsuutigaarput. Assersuutigalugu aluminium Kalaallit Nunaanni tunisassiarineqartoq silap pissusaanut iluaqutaasinnaavoq, kalaallit aluminiuliaasa nunat nukissiuutinik ataavartunik isumalluutissaqanngitsut aluminiuliaannut taartaasinnaammata. Kalaallit Nunaanni gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik aniatitsineq annertusissaavoq, kisiannili nunarsuaq tamaat isigalugu aniatitat annikillissaallutik.

Ataatsimoorussamik, assigiinngisitaartumilli akisussaaffeqarpugut

Nunarsuarmi ataatsimi tamatta najugaqarpugut, aammalu silap pissusaata allanngoriartornera killilerniarlugu tamatta iliuuseqartariaqarpugut.

Nunarsuarmi siuttuusut ullutsinni unammilligassat annertuut suliasaraat – tassalu siunissami kinguaariinnut tulliuttussanut nunarsuaq qorsooqqinnerusoq kingornussassanngortinniarlugu gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik annikillisaanissaq. Nunarsuulli kissakkiartornerani unammilligassat nunani arlalinni suliffissuaqarnikkut ineriartortitsinissamik pisariaqartitsinermut atasutut isigisariaqarpavut. Nunani taakkunani innuttaasut siunissamat pisariaqartiligassaasa naatsorsuutigisaasalu naammassiniarnissaannut periarfissiinissaq, aammalu nunat taakku nunarsuarmi suliffissuaqarfiusunut naapertuuttunngortinniarlugit ikiorneqarnissaat pisariaqartinneqarpoq.

2009-mi decembarimi nunarsuarmioqatigiit silap pissusaanut isumaqatigiissusiassaq nutaaq, gassinik silaannarmik kissatsitsisartunik aniatitsinermik tamakkiisumik annikillisisusaaq, silap pissusaanut ataatsimut, assigiinngisitaartunilli akisussaaffeqarnitsinnut tunngaviusut akiginngikkaluarlugit isumaqatigiissutiginiarlugu Københavnimi naapippat.

